

ÅRSBERETNING 2017

NORDRE LAND KOMMUNE

INNHOOLD

Innledning.....	3
1 Forhold av vesentlig betydning for kommunen	3
1.1 Pensjon	3
1.2 Inntekter fra kraft-sektoren.....	4
1.3 Bruk av og avsetning til fond	5
2 Økonomisk stilling	6
2.1 Regnskapsresultat	7
2.2 Netto driftsresultat.....	7
2.3 Inntektsutvikling	10
2.4 Arbeidskapitalen.....	10
2.5 Likviditet	12
2.6 Soliditet.....	13
2.7 Egenfinansiering av investeringer	16
3 Avvik budsjett-regnskap	16
3.1 Fellesinntekter/fellesutgifter.....	17
3.2 Tjenesteområdene	18
4 Redegjørelse for likestilling	20
5 Etikk	22
6 Internkontroll.....	23

Innledning

Årsberetningen er en lovpliktig del regnskapet. Den er ment å være utfyllende i forhold til den informasjon som gis i årsregnskapet. Årsberetningen skal gi opplysninger om forhold som er viktige for å bedømme kommunens økonomiske stilling og resultatet som ikke fremgår av årsregnskapet, samt om andre forhold av vesentlig betydning for kommunen. Det er rådmannen som i årsberetningen presenterer og analyserer kommunens resultat og finansielle stilling.

Regnskapet for 2017 viser god økonomisk kontroll i den styrbare delen av driften, og samlet sett går den styrbare delen av driften med et mindreforbruk på ca. kr 302.000,-. En rekke ikke budsjetterte engangshendelser gjør at kommunens regnskap samlet sett avsluttes med et positivt resultat på kr 5,5 mill. Resultatet er i stor grad påvirket av pensjonsforhold, vertskommunetilskudd, høyere refusjonsinntekter og kommunens andel av den betydelige nasjonale veksten i skatteinntektene. Et godt nettodriftsresultat på kr 18,9 mill. eller 2,96 %, viser godt økonomisk resultat for 2017.

Mange av tjenesteområdene leverer gode økonomiske resultater. Det er også klart at kommunen på noen områder har utfordringer. I Land barnevernstjeneste har det gjennom 2017 vært en krevende situasjon. Dette har gått blant annet på lukking av avvik etter Fylkesmannens tilsyn i slutten av 2016, et betydelig mediefokus i forbindelse med innleie av barnevernsleder samt innleie av saksbehandlerressurser i vakante stillinger. Totalt er Nordre Land kommunes andel av merforbruk i Land barnevernstjeneste på ca. kr. 9,6 mill.

Uforutsette hendelser og endringer i behov hos brukere, gir store utslag økonomisk. Men et gjennomgående økonomisk fokus og god økonomisk kontroll, resulterer i et samlet sett godt økonomisk resultat for tjenesteområdenes drift.

1 Forhold av vesentlig betydning for kommunen

1.1 Pensjon

Pensjon er et omfattende område med store summer både når det gjelder utgiftsføring i driftsregnskapet i løpet av et år, og ikke minst når det gjelder forpliktelse og eiendeler i balansen.

Driftsregnskapet

I kommuneregnskapet skal samlet pensjonskostnad utgiftsføres. Samlet pensjonskostnad består av netto pensjonskostnad og premieavviket med amortisering av tidligere års premieavvik. Nordre Land kommunes samlet pensjonskostnad i Kommunal Lands pensjonskasse (KLP), økt fra kr 36,8 mill. i 2016 til kr 40 mill. i 2017. Økningen i pensjonskostnaden skyldes at det i 2016 var en inntektsføring på ca. 0,5 mill. som var amortiseringa av 2015-premieavviket, mens det i 2017 ble en utgiftsføring av amortisert premieavvik fra 2016 på kr 3,3 mill.

Nordre Land kommune har valgt ett års amortisering av premieavviket. Dette betyr at hele premieavviket utgiftsføres året etter at det oppstår. De fleste andre kommunene i Norge deler

utgiftsføringene (amortiserer) over 15 år, 10 år og 7 år. Dette medfører at samlet pensjonskostnad for Nordre Land kommune vil svinge mer, siden hele premieavviket utgiftsføres påfølgende år.

I regnskapet for 2017 er det på tjenesteområdenes budsjettansvar utgiftsført en pensjonsutgift på 16,25 % av alle lønnsutbetalinger. Dette er en reduksjon fra 2016, da det ble brukt 17 %. Utgiftsføringen var i 2017 høyere enn den samlede pensjonskostnaden som kommunen skal utgiftsføre, og det måtte derfor føres en netto kostnadsreduksjon på kr 4 mill. på pensjonsområdet i forbindelse med årsavslutningen.

I Statens Pensjonskasse (SPK) ble samlet pensjonskostnad økt fra kr 6,3 mill. i 2016 til kr 6,7 mill. i 2017. For SPK ble det i 2017 utgiftsført en pensjonsutgift på 10,25 % av alle lønnsutbetalinger for lærere og andre som omfattes av denne pensjonsordningen, en reduksjon fra 11,75 % fra 2016. Denne utgiftsføringen var veldig godt i samsvar med samlet kostnad, så det ble kun foretatt en minimal utgiftsføring i forbindelse med årsavslutningen.

Balansen

Pensjonsforpliktelsen, det vil si kommunens forpliktelse til å utbetale pensjon en gang i fremtiden, står som en langsiktig gjeld i balansen. Pr 31.12.17 utgjorde dette kr 746,8 mill. i KLP og kr 83,8 mill. i SPK.

Pensjonsmidlene som er avsatt i balansen for å dekke den fremtidige pensjonsforpliktelsen, er ført som anleggsmiddel i balansen. Pensjonsmidlene utgjør kr 641 mill. i KLP og kr 58 mill. i SPK. Differansen mellom forpliktelsen og de midlene som er satt av for å dekke forpliktelsen, er både knyttet til at det ikke avsettes pensjonsmidler til eventuelle framtidige AFP-forpliktelser og at det er forventninger om en økt verdi på pensjonsmidlene frem til pensjonene skal utbetales.

At Nordre Land kommune har ett års amortisering av premieavviket, gjør at kommunen ikke har en oppbygd «pensjonsbombe» med ventende premieavviks-utgifter i balansen i regnskapet. Det er kun årets premieavvik som står i balansen.

1.2 Inntekter fra kraft-sektoren

Nordre Land kommune har store inntekter knyttet til vannkraftutbyggingen i kommunen, med både konsesjonsavgifter, salg av konsesjonskraft, eiendomsskatt på verker og bruk, naturressursskatt og inntekter som eier av VOKKS. Alle inntektene går inn i driftsregnskapet til Nordre Land kommune og blir brukt til å gi tjenester til innbyggerne i Nordre Land.

Konsesjonsavgifter, som skal gi kommunen en erstatning for generelle skader og ulemper som følge av vannkraftutbyggingen som ikke blir kompensert på annen måte, utgjorde i 2017 kr 2,368 mill. Inntektene fra konsesjonsavgiftene avsettes til næringsfond og brukes til tiltak rettet mot næringslivet i Nordre Land.

Med Dokksfløy-utbyggingen i 1989 kom Nordre Land kommune sin rett til uttak av konsesjonskraft. I 2017 gav salget av konsesjonskraft en netto inntekt i driftsregnskapet på kr 6,7 mill.

I tillegg til konsesjonskraftsalget gir vannkraftutbyggingen eiendomsskatteinntekter. I 2017 utgjorde eiendomsskatten fra kraftverkene kr 12,8 mill. I tillegg til eiendomsskatt på kraftverk, hadde kommunen i 2017 eiendomsskatteinntekter fra andre verker og bruk på kr 3,2 mill.

Naturressursskatten er en særskatt for kraftselskap. Skatten skal sikre kommunene med kraftproduksjon en stabil del av de samlede skatteinntektene fra kraftverkene. For Nordre Land kommune utgjorde naturressursskatten nesten kr 7,52 mill. i 2017.

Nordre Land kommune eier 2/3 av VOKKS AS. Som eier mottok Nordre Land kommune kr 4,85 mill. i utbytte i 2017. I tillegg til utbytte mottok Nordre Land kommune kr 4,05 mill. i renter på ansvarlig lån gitt til VOKKS Nett AS.

1.3 Bruk av og avsetning til fond

I 2017 brukte Nordre Land kommune vel kr 16,9 mill. fra fond i driftsregnskapet. Av dette utgjorde kr 9,4 mill. bruk av bundne fond. Kr 3,7 mill. i bruk av disposisjonsfond er bruk av premieavviksfond avsatt i 2016.

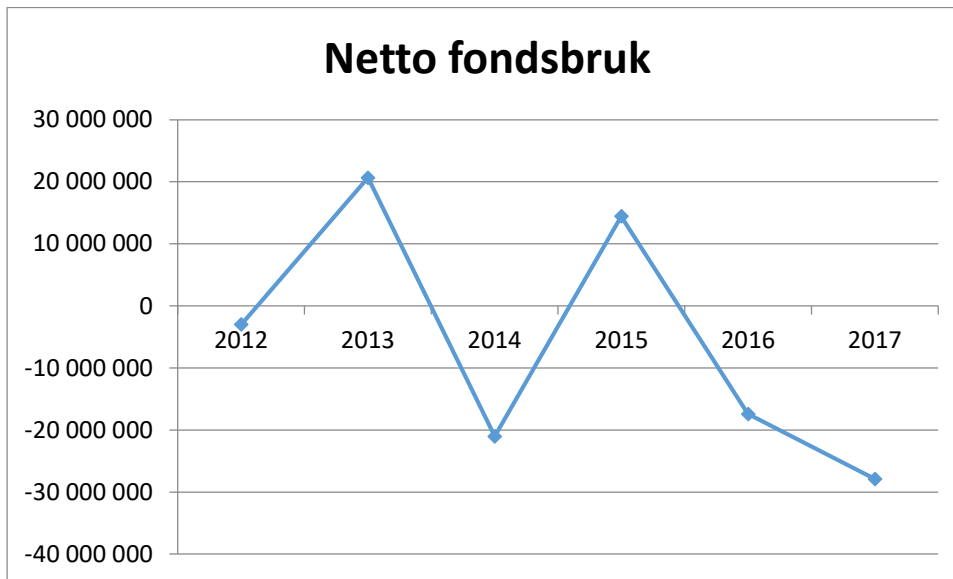
Nordre Land kommune avsatte kr 44,9 mill. til fond i 2017. Av avsetningen til disposisjonsfond er kr 5,4 mill. knyttet til avsetning av premieavvik KLP for finansiering av utgiftsføringen i 2018.

I forbindelse med disponeringen av resultatet for 2016, ble fondskapitalen styrket. I tillegg til avsetningen til generelt disposisjonsfond på kr 13,2 mill., ble det opprettet et nydyrkingsfond (disposisjonsfond) på kr 2 mill. og næringsfondet (bundet driftsfond) ble tilbakeført kr 2,1 mill. knyttet til tidligere midler gitt i forbindelse med etableringen av Land utvikling.

Generelt disposisjonsfond er ytterligere styrket i 2017, med den opprinnelig budsjetterte avsetning til disposisjonsfond på kr 8,3 mill. Dette betyr at det generelle disposisjonsfondet ble styrket med kr 18,2 mill. i 2017 og utgjorde ved utgangen av 2017 kr 36,2 mill.

Fondskapitalen er totalt økt med kr 27,9 mill. i 2017, altså ble det avsatt kr 27,9 mill. mer til fond enn det som ble brukt.

Grafen nedenfor viser netto fondsbruk de siste seks årene:

Grafen viser at det i 2012, 2014, 2016 og 2017 ble avsatt mer til fond enn det ble brukt av fond. Disse årene ble fondene styrket og styrkingen var til dels betydelig.

Også når det gjelder netto fondsbruk, har pensjon i form av størrelsen på premieavviket, vesentlig betydning. I 2013 og 2015 er det bruk av premieavviksavsetningen fra året før som bidrar negativt, mens selve avsetningen bidrar positivt i 2012 og 2014. I tillegg er det i 2015 brukt kr 10,0 mill. av fondsmidler til utlån som ansvarlig lån til Vokks Nett AS.

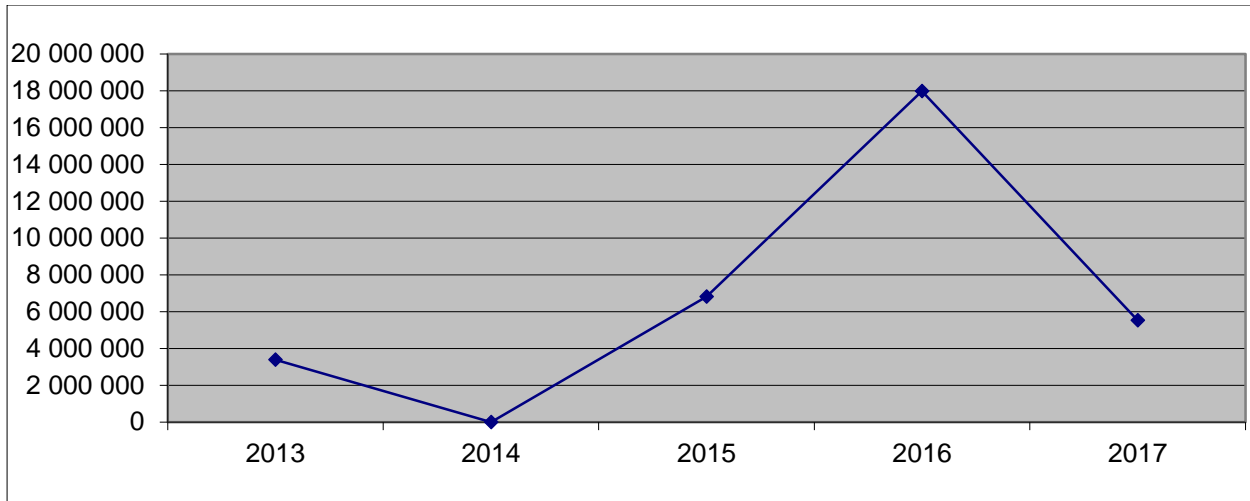
For 2017 er det avsetningen av premieavviket, i tillegg til styrkingen av det generelle disposisjonsfondet både fra opprinnelig budsjett og som følge av disponeringen av regnskapsresultatet for 2016, som i hovedsak bidrar positivt.

2 Økonomisk stilling

Ved å benytte økonomiske nøkkeltall har man et grunnlag for å vurdere om kommunens virksomhet drives økonomisk forsvarlig. Nivåene på de beregnede nøkkeltallene må vurderes opp mot måltall for å avgjøre om en verdi for nøkkeltallet er god eller dårlig. Nordre Land kommune har mål i Økonomiplan 2017-2020 knyttet til netto driftsresultat, egenfinansiering av investeringer og størrelsen på disposisjonsfondet i forhold til brutto driftsinntekter. Oppnådd resultat måles mot dette. Samtidig benyttes anbefalinger fra statlige myndigheter og snittet i Oppland eller landsgjennomsnittet som sammenligningsgrunnlag for Nordre Land kommune sine økonomiske nøkkeltall for 2017. Dette for å synliggjøre nivået på nøkkeltallene for kommunen.

2.1 Regnskapsresultat

Nordre Land kommune legger frem et regnskapsmessig resultat for 2017 med et mindreforbruk på kr 5.526.972,08,-. Grafen nedenfor viser utviklingen i regnskapsresultatet de siste fem år (etter forskriftsmessige strykninger i 2014):

Årets mindreforbruk i driftsregnskapet i forhold til brutto driftsinntekter er for Nordre Land kommune på 0,86 %.

Regnskapsresultatet i det kommunale regnskapet sier lite om det økonomiske resultatet, da bruk og avsetning av fond er med i regnskapsresultatet. I det kommunale regnskapet er det netto driftsresultat som er den viktigste størrelsen.

2.2 Netto driftsresultat

Netto driftsresultat viser hva kommunen sitter igjen med av løpende inntekter etter at løpende utgifter er trukket fra. Netto driftsresultat er et uttrykk for hva kommunen har til disposisjon til avsetninger og finansiering av investeringer.

Netto driftsresultat er en regnskapsbenedvelse som kun brukes i kommuneregnskapet. Sammenhengen mellom netto driftsresultat og det regnskapsmessige resultatet er som følger:

Driftsinntekter
 - driftsutgifter
 =Brutto driftsresultat
 - renter og avdrag
 =Netto driftsresultat i kroner

+ Bruk av fond
 - Avsetning til fond
 - Overført til investeringsregnskapet
 = Regnskapsmessig resultat

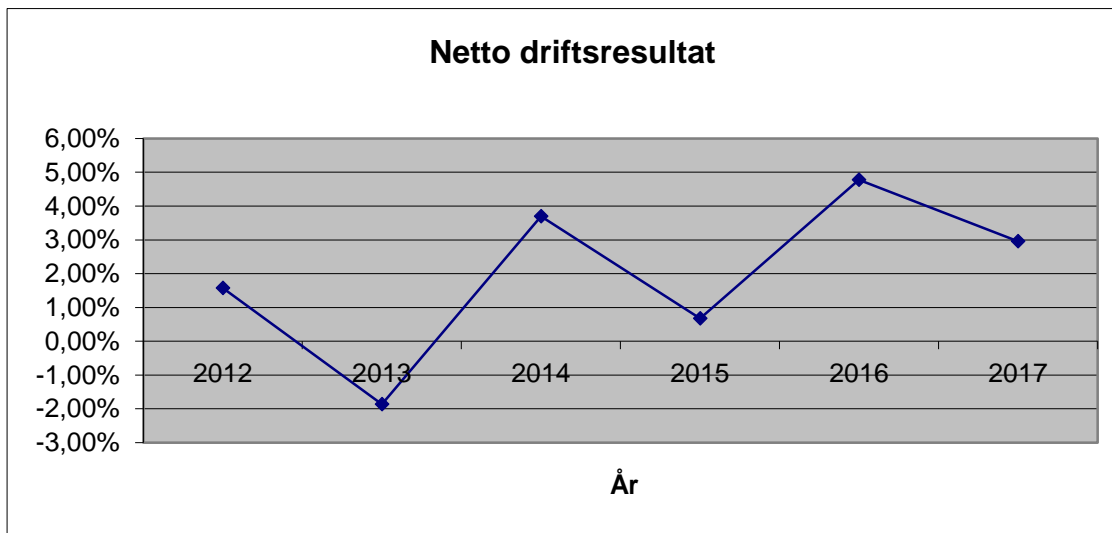
I Økonomiplan 2017-2020 ble det vedtatt følgende mål knyttet til netto driftsresultat:

Økonomisk mål nr.1:

Budsjettert netto driftsresultat skal være minst 1,75 % av brutto driftsinntekter.

Netto driftsresultat ble kr 18.930.963,77,- i 2017, og utgjorde 2,96 % av kommunens driftsinntekter. Dette er et resultat som er bedre enn det som var forutsatt i opprinnelig budsjett. I 2016 hadde Nordre Land kommune et nettodriftsresultat på kr 28,99 mill., eller 4,78 %. Netto driftsresultat for alle landets kommuner utenom Oslo var i 2017 3,8 %, mens snittet i Oppland var 2,8 %. Fylkesmannen anbefaler, med støtte fra Teknisk beregningsutvalg, at netto driftsresultat over tid bør ligge på minst 1,75 %. En kommune som over tid har et lavere netto driftsresultat enn anbefalt, er vurdert til ikke å ha en bærekraftig økonomi på lang sikt.

Figuren nedenfor viser utviklingen i netto driftsresultat siste 6 år:

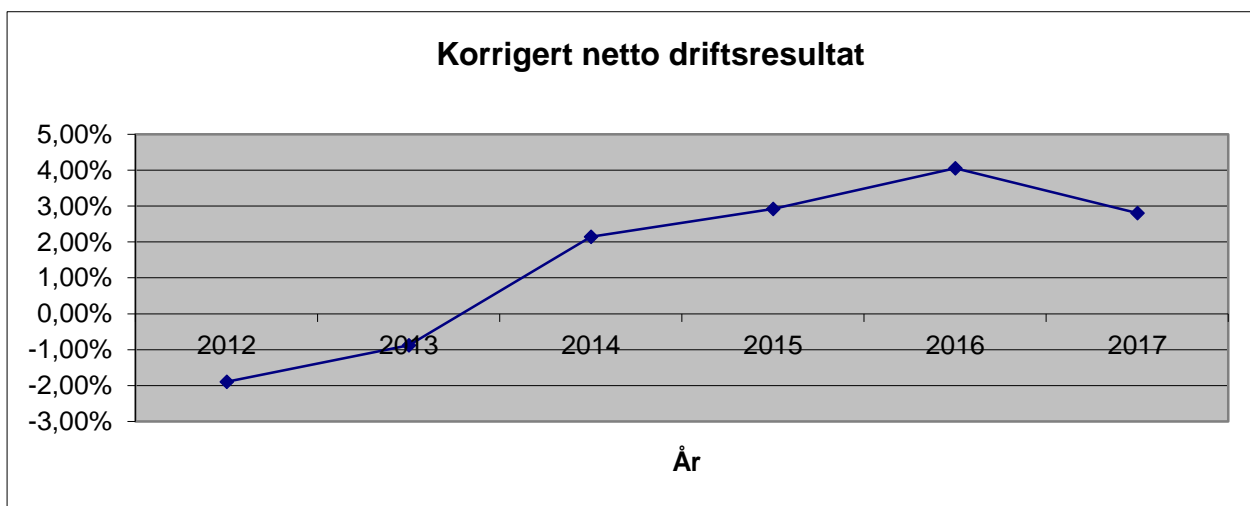
Som man ser av grafen har Nordre Land de siste årene, med unntak av 2013, hatt positivt netto driftsresultat. I 2015 ligger resultatet noe lavere enn fylkesmannens anbefalinger, mens de andre årene med positive netto driftsresultater er det gode resultater.

Frem til 2014 lå det i netto driftsresultat også inntektsføringen av momskompensasjonen fra investering. Dette var med på å bedre netto driftsresultatet, siden dette kom som en inntekt i driftsregnskapet. I år med store investeringer påvirket dette nettodriftsresultat vesentlig, og gav et vesentlig bedre resultat enn det som var reelt.

I tillegg er premieavviket et forhold som påvirker netto driftsresultat i stor grad. I år med store premieavvik vil også dette forholdet utgjøre vesentlig påvirkning på netto driftsresultatet. Siden positive premieavvik skal amortiseres påfølgende år, vil premieavviket kunne påvirke mye både i positiv og negativ retning.

Et mer korrekt bilde av resultatet av den rene driften i kommunen, altså et netto driftsresultat korrigert for premieavvik viser et korrigert netto driftsresultat for 2017 på kr 17,9 mill. eller 2,8 %.

Figuren nedenfor viser utviklingen i korrigert netto driftsresultat (korrigert for premieavvik (og momskompensasjon fra investering frem til 2014)) siste 6 år:

Korrigert netto driftsresultat gir et riktigere bilde av resultatet i driften til en kommune. For Nordre Land kommune er korrigert netto driftsresultat bedre enn det ukorrigerede i 2013 og 2015 som følge av korrigeringen av premieavviksutgiftsføringen. De årene da korrigert nettodriftsresultat er dårligere, skyldes det stort positivt premieavvik det året. For 2017 er korrigert nettodriftsresultat noe svakere som følge av inntektsføring av netto premieavvik. Kr 5,43 mill. av årets premieavvik (premieavvik KLP kr 3,4 mill. pluss arbeidsgiveravgift) er avsatt til disposisjonsfond for finansiering av tilsvarende utgiftsføring i 2018.

2.3 Inntektsutvikling

	Regnskap 2017	Regulert budsjett 2017	Avvik i forhold til budsjett	Regnskap 2016	Økning fra 2016 Nordre Land kommune	Endring fra 2016, alle kommuner i landet
Skatt	144.949.490,57	144.786.000,-	163.490,57	140.246.781,78	+ 3,35 %	+ 4,5 %
Rammetilskudd	231.945.205,43	228.564.000,-	3.381.205,43	225.357.230,-		
Sum frie inntekter	376.894.696,-	373.350.000,-	3.544.696,-	365.604.011,78		

Nordre Land kommunes frie inntekter (skatt og ramme) ble i 2017 kr 376,9 mill. Dette var kr 3,5 mill. høyere enn regulert budsjett, og kr 11,3 mill. høyere enn regnskapet for 2016.

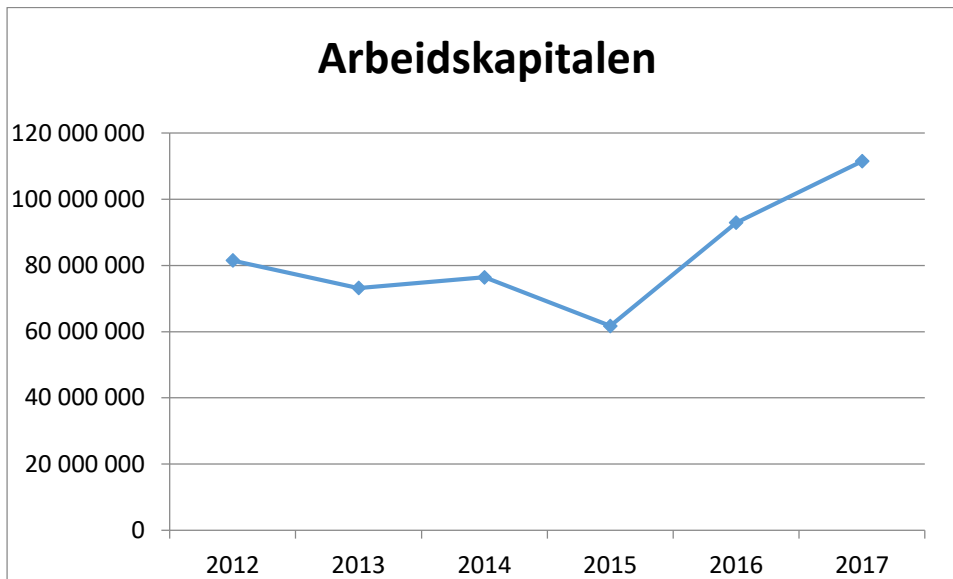
Skatteinntektene for Nordre Land ble litt høyere enn budsjettet. Utviklingen av skatteinntekten i Nordre Land viser en økning på 3,35 %. Skatteveksten for kommune-Norge ble 4,5 % ble høyere enn 2016, noe som var en vesentlig høyere vekst enn anslaget i Statsbudsjettet for 2017, der forventet skattevekst var 1,5 % for landet totalt sett. Denne ble ytterligere nedjustert til 1 % i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett. Den nasjonale skatteveksten har i 2017 også sammenheng med ekstraordinært store uttak av utbytter som følge av skattereformen. Merskatteveksten i 2017 må ses som ekstraordinære inntekter og forventes ikke å påvirke det langsiktige inntektsnivået for kommunesektoren.

Hovedinntektene til Nordre Land kommune er knyttet til de frie inntektene. Videre er overføringer fra staten i form av refusjon sykepenger/fødselspenger, momskompensasjon og øremerkede statstilskudd viktige inntektskilder. Salgs- og leieinntekter, som hovedsakelig er knyttet til husleie, er den tredje største inntektsposten. Inntekter fra eiendomsskatt på verker og bruk og andre skatter, er nå den fjerde største inntektskilden. Inntektene fra brukerbetaling knyttet til for eksempel barnehage, SFO, opphold i institusjon, kommunale eiendomsavgifter osv. er stabil og utgjør rundt 4 % av inntektene.

2.4 Arbeidskapitalen

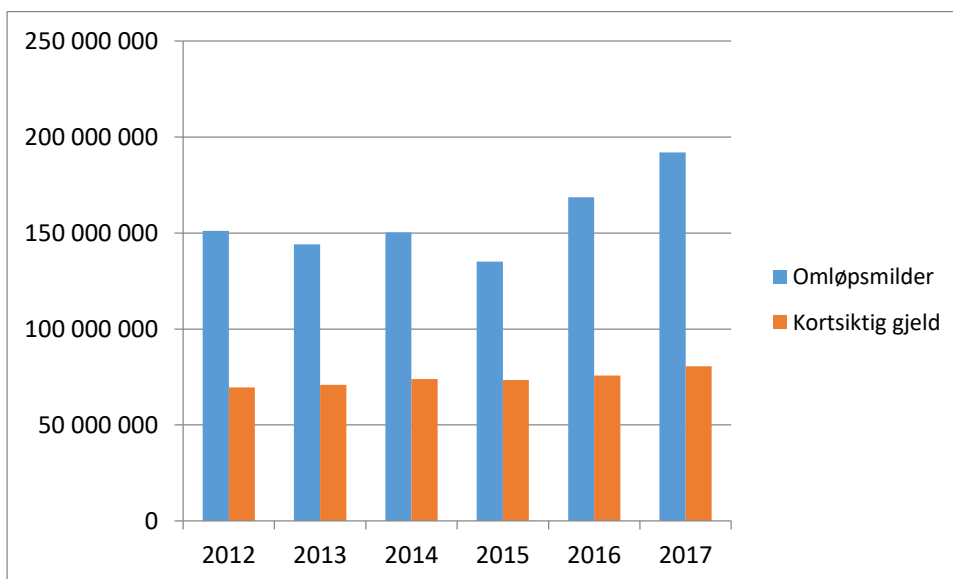
Kommuneregnskapet skal vise all anskaffelse (inntekter og innbetalinger) og anvendelse (utgifter og utbetalinger) av midler. Det betyr at kommuneregnskapet er et arbeidskapitalregnskap. Når anskaffelsen av midler er lavere enn anvendelsen, vil endringen bety at arbeidskapitalen er redusert i perioden.

For å regne ut arbeidskapitalen kan man også se på forskjellen mellom omløpsmidler og kortsiktig gjeld. Grafen nedenfor viser utviklingen i arbeidskapitalen de siste seks årene:

Av grafen ser man at arbeidskapitalen ble redusert i 2013 og 2015. At arbeidskapitalen ble redusert synliggjør at kommunen hadde større utgifter og utbetalinger enn de inntektene og innbetalingene som kom inn disse årene. Arbeidskapitalen er vesentlig styrket fra 2015 til 2017.

For å finne ut hvorfor arbeidskapitalen endres, må en se på forholdet mellom omløpsmidlene og den kortsiktige gjelden fra år til år. Grafen nedenfor viser utviklingen i omløpsmidlene og den kortsiktige gjelden, og synliggjør hvorfor arbeidskapitalen endrer seg:

Grafene ovenfor viser at omløpsmidlene varierer noe fra år til år, og fra 2016 til 2017 er det en god økning og fortsetter den gode utviklingen som startet fra 2015. Den kortsiktige gjelden varierer mindre fra år til år, men har en liten økning fra 2016 til 2017. Med en betydelig økning i omløpsmidlene, er arbeidskapitalen styrket vesentlig i 2017. Arbeidskapitalen er økt med kr 18,6 mill. i 2017. Økningen i

omløpsmidlene er i all hovedsak knyttet til økt beholdning innestående på bank. Endringer i arbeidskapitalen gir uttrykk for endringer i kommunens likvide situasjon.

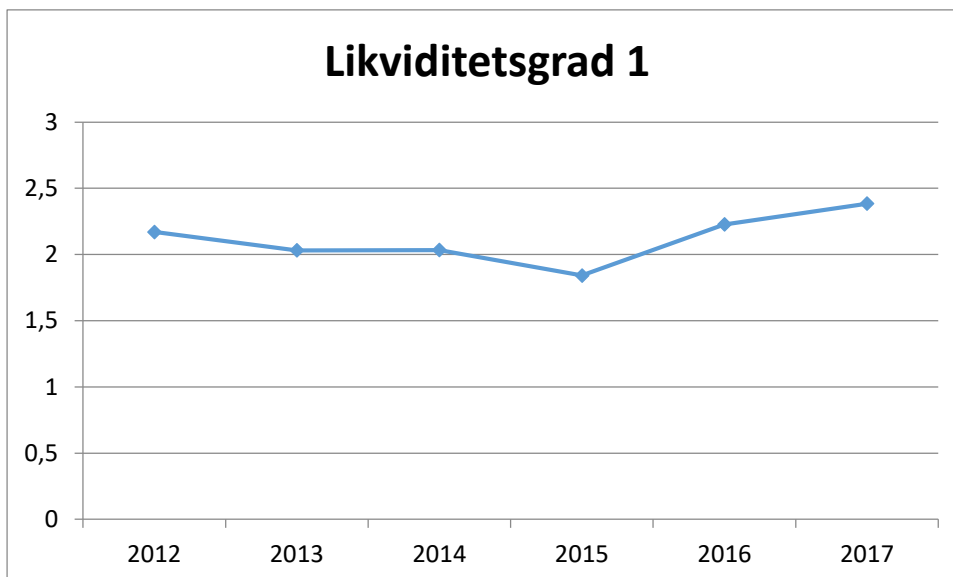
2.5 Likviditet

Begrepet likviditet er knyttet til kommunens evne til å dekke sine kortsiktige forpliktelser og tar utgangspunkt i forholdet mellom omløpsmidler og kortsiktig gjeld. Nordre Land kommune har gjennom årene hatt en god og tilfredsstillende likviditet. Men år med store premieavvik og utstrakt bruk av fondsmidler, gav perioder med svakere likviditet. De siste årene har likviditeten vært tilfredsstillende.

Det er to nøkkeltall som benyttes for å bedømme likviditeten ved årsskiftet:

Likviditetsgrad 1 = omløpsmidler/kortsiktig gjeld

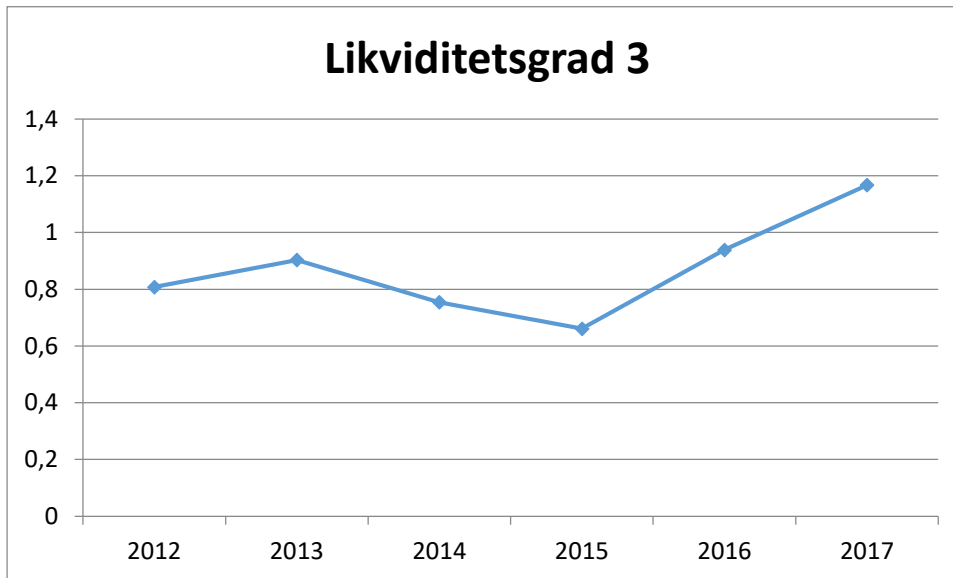
Her bør nøkkeltallet være større enn 2, fordi noen av omløpsmidlene kan være mindre likvide. Grafen nedenfor viser utviklingen i nøkkeltallet de siste fem år:

Likviditeten har gradvis hatt en negativ trend frem til 2015. En av hovedårsakene til nedgangen i 2015, er at kommunen har finansiere mye av sine investeringsutgifter med tidligere års ubrukte lånemidler, i stedet for å foreta nye låneopptak. Dette reduserer omløpsmidlene i form av redusert bankinnskudd. Nøkkeltallet har i hele perioden ligget rundt anbefalt nivå på 2. Etter 2015 er likviditeten styrket, og nøkkeltallet ligger igjen over anbefalt nivå. For 2017 er likviditeten ytterligere styrket.

Likviditetsgrad 3 = mest likvide omløpsmidler/kortsiktig gjeld

Her bør nøkkeltallet være større enn 33 % eller 0,33. De mest likvide omløpsmidlene er kasse, bank og markedsbaserte plasseringer som er klassifisert som omløpsmidler og sertifikater som kan omgjøres til kontanter fort.

Som grafen ovenfor viser har likviditetsgrad 3 blitt svekket fra 2013 frem til 2015, men med en betydelig bedring i 2016 og 2017. På tross av synkende kurve frem til 2015, lå nøkkeltallet over anbefalt nivå. Det er verdt å merke seg at den kortsiktige gjelden har økt lite siden 2013, mens det er vært en større reduksjon i likvide omløpsmidler, med en nedgang fra kr 64,0 mill. i 2013 til kr 48,4 mill. i 2015. Nedgangen i ubrukte lånemidler, var kr 7,1 mill. frem til 2015.

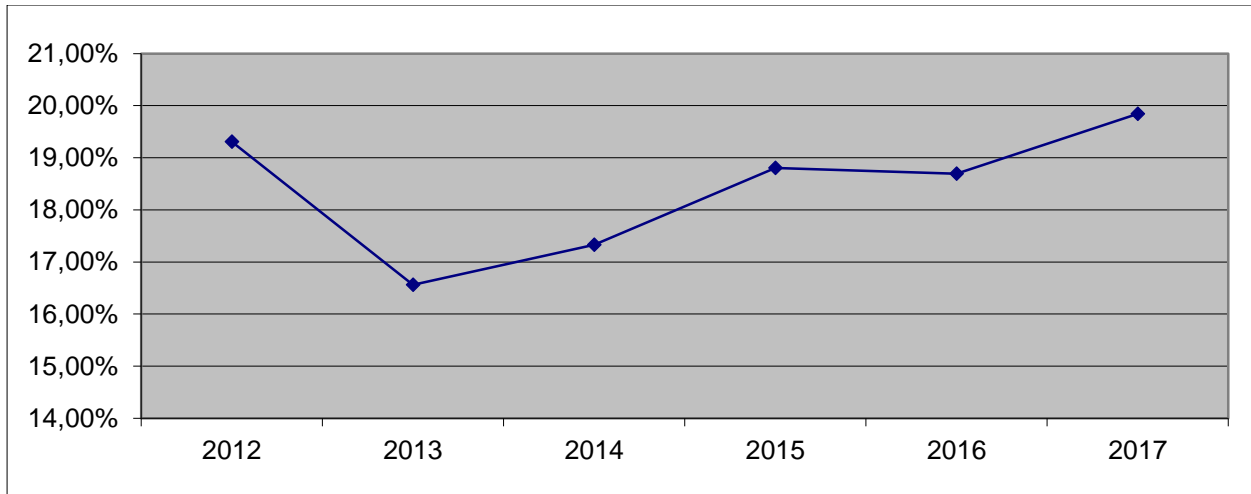
Styrkingen av omløpsmidlene i 2016 og 2017 er knyttet til en vesentlig forbedring av likviditeten, i form av innestående midler på banken. Ubrukte lånemidler økte med kr 3,1 mill. og utgjør noe av forklaringen. Også når det gjelder likviditetssituasjonen, har pensjon og premieavviket en vesentlig betydning. En solid oppbygging av fondskapitalen, bidrar også positivt på likviditeten.

2.6 Soliditet

Begrepet soliditet kan forklares som kommunens evne til å tåle tap. Gjeldsgraden og egenkapitalprosenten gir informasjon om soliditeten. Egenkapitalprosenten gir informasjon om hvor stor andel av kommunen samlede eiendeler som er finansiert med egenkapital. Resterende eiendeler er finansiert ved gjeld. Jo høyere egenkapitalprosent, desto bedre er soliditeten.

Egenkapitalprosent

For 2017 er egenkapitalprosenten 19,84 %, en ytterligere økning fra 18,69 % i 2016. Det er ingen måltall eller KOSTRA-tall for denne parameteren, men i det private næringsliv er en soliditet på mellom 10 - 25 % normalt.

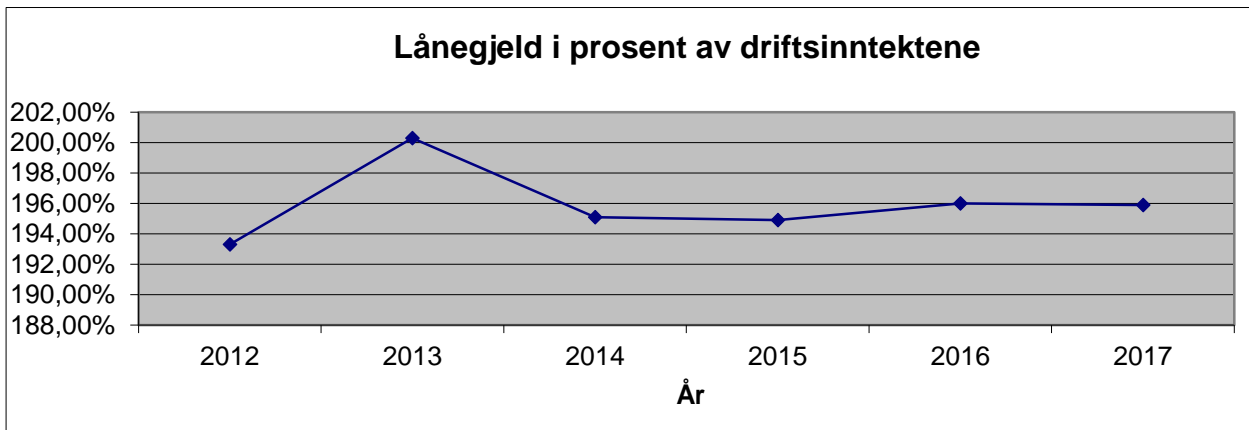
Som man ser av grafen ovenfor sank egenkapitalprosenten frem til 2013, til 16,56 %. Eiendelene økte for hvert år, samtidig som egenkapitalen ble redusert. Dette indikerer at Nordre Land kommune økte lånefinansieringen av sine eiendeler i denne perioden. Etter 2013 har egenkapitalprosenten snudd. Dette skyldes blant annet en moderat økning av kommunens lånegjeld og en marginal nedgang i den kortsiktige gjelden, samt at det i 2014 var en netto avsetning til disposisjonsfond, hovedsakelig grunnet avsetning av det positive premieavviket. I 2015 økte egenkapitalen vesentlig, og bidro til en styrking av soliditeten. Soliditetsgraden ble noe redusert gjennom 2016, til tross for en netto styrking av fondsmidler og et solid mindreforbruk. I 2017 økte egenkapitalprosenten igjen betydelig.

Gjeldsgrad

Langsiktig gjeld i % av brutto driftsinntekter er et uttrykk for kommunens gjeldsbelastning. Ordinære renter og avdrag på lån skal finansieres av driftsinntektene, og lånegjeld i prosent av driftsinntektene viser langsiktig gjeldsbelastning i forhold til inntektene. I brutto lånegjeld er all gjeld inkludert, også gjeld knyttet til selvkostområdene, startlån/formidlingslån og pensjonsforpliktelsen.

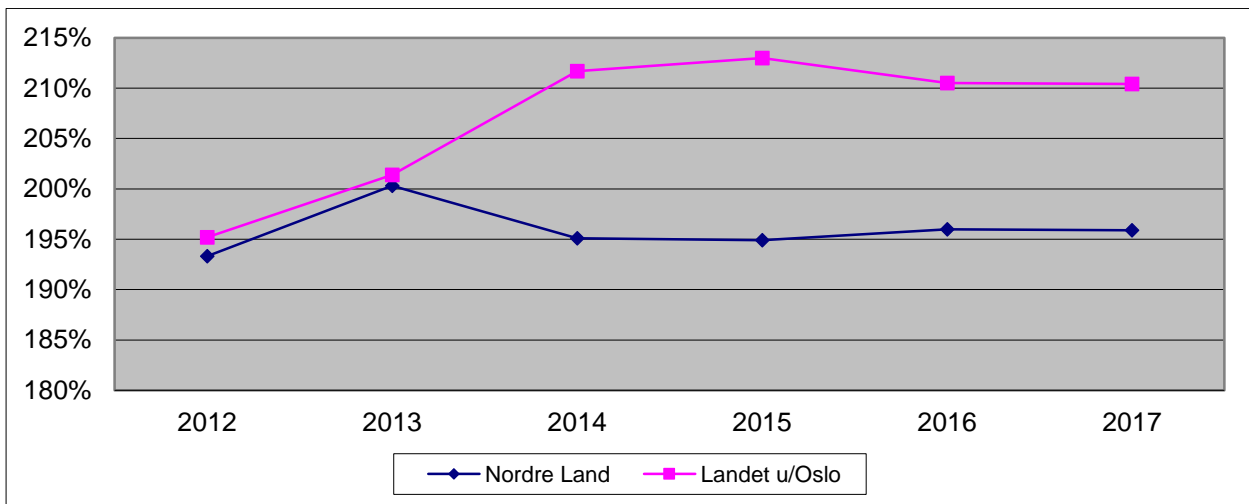
I Nordre Land kommune utgjør den langsiktige gjelden inklusive pensjonsforpliktelsen 195,9 % av brutto driftsinntekter i 2017. For 2016 var det tilsvarende tallet for Nordre Land 196 %. Den minimale reduksjonen i gjeldsgrad fra 2016 til 2017 synliggjør at kommunens driftsinntekter og langsiktige gjeld utvikler seg likt.

Grafen nedenfor viser utviklingen i gjeldsgraden de siste 6 årene:

Årene frem til 2013 har trenden i Nordre Land vært at den langsiktige gjelden andelsmessig har økt mer enn inntektene. At gjelden øker mer enn inntektene som skal dekke renter og avdrag, gjør kommunen mer sårbar overfor renteøkninger. I 2014 og 2015 klarte Nordre Land kommune å begrense låneopptaket gjennom å ha en større grad av egenfinansiering (bruk av avsetninger) og reduksjon av tidligere års ubrukte lånemidler, gjør at gjeldsgraden holdes lavt. Gjeldsgraden har vært svakt økende i 2014, 2016 og 2017, og økningen i pensjonsforpliktelsen har vært høyere enn økningen i inntektene. Dette betyr at annen langsiktig gjeld har økt tilsvarende mindre.

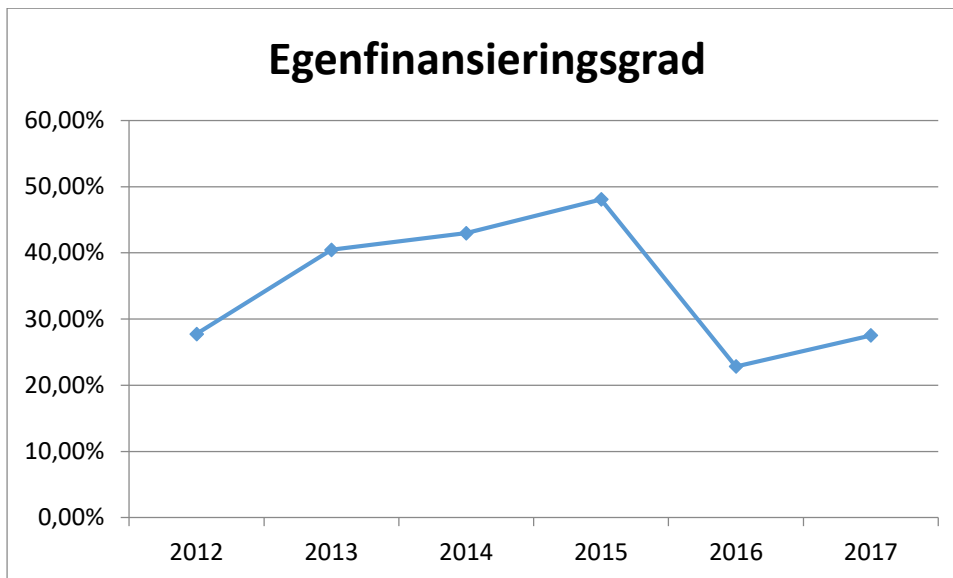
Grafen nedenfor viser utviklingen i gjeldsgraden de siste 6 årene for Nordre Land kommune sammenlignet med alle landets kommuner uten Oslo:

Gjeldsgraden i Nordre Land fulgte i stor grad landsgjennomsnittet frem til 2013. I 2014 ble gjeldsgraden i Nordre Land redusert, mens snittet av landets kommuner fikk en økning i gjeldsgraden. Etter det har utviklingen vært mye lik, men Nordre Land ligger langt under landsgjennomsnittet i gjeldsgrad.

2.7 Egenfinansiering av investeringer

Investeringer kan finansieres med egne midler som stammer fra tidligere oppsparte midler i fond, inntekter i investeringsregnskapet, overført fra drift eller kommunen kan ta opp lån for å finansiere investeringer i varige driftsmidler. Egenfinansiering av investeringer bidrar til å redusere behovet for å foreta låneopptak og dertil økte rente- og avdragsutgiftene på sikt. Grafen nedenfor viser utviklingen i egenfinansieringen av investeringsutgiftene de siste seks årene:

Som grafen viser finansierte Nordre Land kommune ca. 27 % av de totale investeringsutgiftene med egne midler i 2017, og 73 % med lån. Det er en lavere bruk av lånemidler enn i 2016, men det er høyere bruk av lånemidler enn de forutgående årene.

Nordre Land kommune ligger under målet for egenfinansiering av investeringer på 30 %.

3 Avvik budsjett-regnskap

En kommune er budsjettstyrt, og det er i stor grad tilgangen/bevilgningen av midler som styrer aktiviteten. Avvik fra budsjett er den økonomiske faktoren som følges opp tettest i løpet av kvartalsrapportene til det politiske nivå og løpende i den administrative økonomistyringen. Det er vanskelig å treffe nøyaktig, men store avvik gjør at man må se nærmere på årsakene og om nødvendig forbedre den økonomiske kontrollen.

3.1 Fellesinntekter/fellesutgifter

Ansvar		Regnskap i år	Budsjett inkl. endring	Avvik
17112	Konsesjonskraft	-6 739 926,21	-6 612 000	127 926,21
17311	Andre næringsformål	-4 726 523,39	-4 625 000	101 523,39
81111	Skatter	-144 949 490,57	-144 786 000	163 490,57
81121	Eiendomsskatt	-33 223 939,66	-32 400 000	823 939,66
82111	Statlige rammetilskudd	-231 945 205,43	-228 564 000	3 381 205,43
82522	Kompensasjonstilskudd	-2 270 695,00	-2 600 000	-329 305,00
91111	Renter / omkostninger på lån	6 483 415,46	8 745 770	2 262 354,54
91112	Andre renter / omkostninger	-7 703 157,18	-6 700 000	1 003 157,18
92111	Avdrag på lån	17 526 990,00	16 000 000	-1 526 990,00
93111	Disposisjonsfond	26 334 601,25	26 260 601,25	-74 000,00
93121	Bundne driftsfond	208 638,00	0	-208 638,00
96111	Disp.tidl.års ikke disp.res	-17 973 601,25	-17 973 601,25	0,00
97111	Overf.til kapitalregnskap	2 675 000,00	2 675 000	0,00

- = mindreinntekt eller merutgift

+ = merinntekt eller mindreutgift

Ansvar 17112 Konsesjonskraft er knyttet til inntektene fra salget av kommunens konsesjonskraft, 39,886341 GWh. I 2017 ble konsesjonskraftvolumet solgt til fastpris på 285 NOK/MWh. Budsjettet ble lagt etter salgspris, med fradrag av 11,42 øre pr KWh i innkjøpspris (OED-pris). OED-prisen for 2017 ble 11,48 øre. I tillegg betales det en innmatingskostnad til sentralnettet på 1,3 øre pr KWh. Konsesjonskraftsalget for desember 2016 er inntektsført på 2017, og bidrar derfor til merinntekter på området.

På ansvar 17311 Andre næringsformål er det en merinntekt sammenlignet med budsjett på utbytte fra VOKKS på kr 150.000,-. Budsjettet utbytte var kr 4,7 mill. Denne merinntekten må sees i sammenheng med tilsvarende mindreinntekt på renter fra ansvarlig lån VOKKS Nett AS.

Nordre Land kommune hadde merinntekter på skatter sammenlignet med budsjett på vel kr 163.000,-. Totalt hadde Nordre Land kommune en økning av sine skatteinntekter på 3,35 % mot en økning i landet på 4,5 %. Med en noe lavere vekst i skatteinntektene i Nordre Land enn i kommune-Norge for øvrig, vil inntektsutjevning slå positivt ut og det vil bli noe høyere rammetilskudd.

Eiendomsskatt gav en merinntekt i forhold til budsjett på vel kr 0,8 mill. At eiendomsskatteinntektene ble noe høyere enn opprinnelig budsjettet, skyldes i hovedsak at de forventede eiendomsskatteinntektene for 2017 ble nedjustert på grunn av varslede endringer i eiendomsskatteformen knyttet til kraftverk. Virkningstidspunktet for de varslede endringen ble utsatt, og vil ikke trå i kraft før i 2019. I tillegg er det innført eiendomsskatt fra ca. 65 nye eiendomsskatteobjekter.

Statlige rammetilskudd gav en merinntekt sammenlignet med regulert budsjett på kr 3,3 mill. Dette skyldes noe merinntekter knyttet til inntektsutjevning som følge av høyere skatteinngang i Norge generelt enn i Nordre Land. I tillegg var det noen flere innbyggere i Nordre Land pr 01.01.2017 enn det

budsjettet la til grunn. I tillegg til å påvirke inntektsutjevningen positivt, medførte dette også noe merinntekter på innbyggertilskudd og utgiftsutjevning.

Renter og omkostninger knyttet til Nordre Land kommune sine lån i Kommunalbanken, KLP og Husbanken ble kr 2,3 mill. lavere enn budsjettet. Dette skyldes lavere rente på innlånene enn budsjettet. Gjennomsnittlig flytende rente i 2017 ble ca. 1,78 %. Renteinntekter fra videreutlån Husbanken ble marginalt lavere enn budsjettet.

Renteinntektene på bankinnskudd er ca. 0,5 mill. over budsjett. Andre renteinntekter er knyttet til videreutlån til VOKKS og renteinntekter knyttet til kommunale krav, ble samlet sett noe høyere enn budsjettet til tross for kr 150.000,- i mindreinntekter fra renter ansvarlig lån VOKKS Nett AS. Gevinst fra finansielle instrumenter gav en merinntekt sammenlignet med budsjett på kr 1,2 mill. som følge av god utvikling i aksjemarkedet. Noe merutgifter utover budsjett knyttet til omkostninger/gebyrer bank.

Avsetning til disposisjonsfond er ført i henhold til opprinnelig budsjett kr 8,323 mill. Regnskapsresultatet for 2016 er avsatt, kr 13.238.851,25,- til generelt disposisjonsfond, kr 2.000.000,- til nydyrkingsfond og kr 500.000,- til disposisjonsfond for digitaliseringsprosjektet. Fondsavsetninger i tråd med budsjettet og ved gode regnskapsresultater ansees viktig for å søke å opprettholde et fondsnivå og netto driftsresultat som indikerer en sunn kommuneøkonomi. Det generelle disposisjonsfondet har fått en god styrking i 2017.

Ett annet element inn i samme bilde er gjennomføringen av overføringer fra driftsregnskapet til investeringsregnskapet. For det første er dette en nødvendig overføring, da innbetalt egenkapitalinnskudd til KLP ikke kan finansieres på annen måte enn gjennom egenfinansiering. For det andre bedrer en slik overføring kommunens økonomiske stilling ved at egenkapitalfinansieringen, netto driftsresultat og gjeldsgraden bedres. Overføring fra drift- til investeringsregnskapet er som budsjettet, kr 2,98 mill.

3.2 Tjenesteområdene

Tjenesteområde	Regnskap	Budsjett inkl. endring	Avvik i NOK	
111	Politiske utvalg	3 935 547,17	3 557 783	-377 764,17
118	Tilleggsbevilgninger	131 500,00	-420 000	-551 500,00
119	Lønnsporten	59 100,00	59 101	1,00
12	Rådmannskontoret	29 186 407,53	30 842 395	1 655 987,47
17	Næring	-11 466 449,60	-11 237 000	229 449,60
18	Kirke og trossamfunn	5 539 197,92	5 826 900	287 702,08
19	Pensjonsforhold	-4 015 341,50	0	4 015 341,50
22	Grunnskole	64 182 303,11	62 326 173	-1 856 130,11
23	Barnehage	37 339 309,51	36 492 842	-846 467,51
33	Velferd	47 460 315,92	45 702 055	-1 758 260,92

36	Helse og omsorg	150 922 650,07	152 189 612	1 266 961,93
39	Samhandlingsreformen	351,00	10 000	9 649,00
44	Samfunnsutvikling	48 203 159,47	48 518 047	314 887,53
45	Vann og renovasjon	-2 346 172,85	-5 284 077	-2 937 904,15
5	Kultur	10 178 594,55	10 758 399	580 980,17

- = mindreinntekt eller merutgift

+ = merinntekt eller mindretgift

Området politisk styring inneholder utgiftene til de politiske organene, og området hadde et merforbruk på kr 377.000,-. Hovedtrekkene av merforbruket er knyttet til merutgifter for kontrollutvalget der kjøp av sekretærtjenester og tjenestefrikjøp for medlemmene har et merforbruk sammenlignet med budsjett.

På området Tilleggsbevilgninger er det budsjettert reduksjon i driften som følge av at budsjettert mereffekt ved innføring av ubetalt spisepause ikke har blitt fordelt enhetene.

Lønnsporten fordeles enhetene i tråd med inneværende års lønnsoppgjør. Den avsatte lønnsporten ble i sin helhet fordelt enhetene.

Mindreforbruket på Sentraladministrasjonen kommer som følge av mindreforbruk på stabsenhetene. I tillegg er vertskommunestilskuddet knyttet til asylmottak for enslige mindreårige inntektsført her, med kr 1,2 mill.

Området næring er kommentert under fellesinntekter og fellesutgifter.

Pensjonsforhold er fellesområdet der premieavviket inntektsføres og amortiseres, samt der avregningen av pensjon for hele kommunen regnskapsføres. Merinntekter på pensjonsområdet i 2017 er i hovedsak knyttet til avregningen av pensjon på kr 4,5 mill. pluss arbeidsgiveravgift. Amortiseringen (utgiftsføring i 2017) av premieavviket KLP fra 2016, ble finansiert med disposisjonsfond avsatt i 2016. Premieavviket for 2017, kr 4,9 mill. + arbeidsgiveravgift ble avsatt til disposisjonsfond for dekning av utgiftsføringen i 2018.

Tjenesteområde Grunnskole har et samlet merforbruk på kr 1,9 mill. som følge av merutgifter knyttet til betaling til andre kommuner for elever som er gjesteelever/fosterhjemsplassert.

Barnehagene i Nordre Land kommune har et merforbruk på nesten kr 0,9 mill. Merforbruket er knyttet til merutgifter i forbindelse med spesialpedagogisk hjelp og utgifter til andre kommuner for kjøp av barnehageplasser.

Tjenesteområde Velferd har samlet sett et merforbruk på kr 1,8 mill. På barnevern isolert er merforbruket kr 9,6 mill., men pga. mindreforbruk i de andre tjenestene ble merforbruket redusert. Nordre Land læringscenter har betydelige merinntekter på i overkant av kr 8,3 mill. Dette resultatet kan forklares med at de siste tre årene er bosatt mange flyktninger og at disse flyktingene er i de tre første årene av bosettingsperioden, da det overføres mest midler. I tillegg er det bosatt flere ved familiegjenforeninger, der mange av utgiftene allerede er påløpt for de allerede bosatte. Det har også vært langvarig sykefravær både i PPT og ved helsestasjon som har ført til mindreforbruk.

Helse og omsorg har et mindreforbruk på vel kr 1,3 mill. Mindreforbruket skyldes i all hovedsak merinntekter knyttet til refusjon ressurskrevende tjenester. Tjenesteområdet har et mindreforbruk på tross av utfordringer på Soltun som har medført behov for ekstra bemanning i perioder.

Tjenesteområde Samfunnsutvikling har et mindreforbruk i 2017 på kr 0,3 mill. Noen områder, som plan og kjøp av strøm, har merforbruk mens andre områder har mindreforbruk, slik at tjenesteområdet samlet sett går med mindreforbruk.

Selvkostområdene endte samlet med et «underskudd» på ca. kr 2,9 mill. Mye av avviket mellom regnskap og budsjett skyldes utgifter kommunen har hatt ved beregninger og undersøkelser i Synnfjell Øst, blant annet når det gjelder vannkvalitet. Dersom kommunen på sikt tar over vann- og avløpsordninger i Synnfjell Øst, er det vedtatt at dette skal være et eget selvkostområde.

For selvkostområdet vann, er selvkostgraden 96,7 %, for avløp, renovasjon og spredt avløp er selvkostgraden mellom 103-109 %. Mens det for områdene slamtømming er 116 % og feiing 123 %, og derav avsetninger til selvkostfond. For selvkostområdene bygg/eierseksjonering og kart/oppmåling, er selvkostgraden hhv. 81,4 % og 74 %.

Tjenesteområde Kultur har et mindreforbruk på kr 0,58 mill. som skyldes i hovedsak at var en del vakanse i stillinger på bibliotek/servicetorg, samt at kinoen hadde vesentlig høyere besøk og billettinntekt enn budsjettet.

4 Redegjørelse for likestilling

Vi viser til vår visjon i arbeidsgiverpolitikken: *LandsByLivet – mangfold og muligheter*, med våre verdier: åpen, offensiv og ansvarlig. Nordre Land kommune skal ha attraktive arbeidsplasser, hvor innbyggere og besøkende skal oppleve oss som raus, åpne og inkluderende.

Å fremme mangfoldighetsperspektivet er en kontinuerlig prosess som må utøves på alle arenaer og i all tjenesteyting i kommunen.

Tiltak for å fremme likestilling og hindre diskriminering:

- Nordre Land Kommune har i sin tilsettingsprosedyre nedfelt at begge kjønn ønskes representert på arbeidsplassene. Dette skal også gjenspeiles i forhold til utvelgelse til intervju til ledige stillinger. Det gjelder også etnisitet og nedsatt funksjonsevne.
- Tilsettinger skjer etter kvalifikasjonsprinsippet, men i henhold til Hovedtariffavtalens bestemmelser § 2.2 skal det når begge kjønn står kvalifikasjonsmessig likt, foretrekkes kvinnelig søker når dette kjønn er underrepresentert.

- Det er nedfelt i rutinene for tilsetting at uønsket deltid alltid skal vurderes før ekstern utlysning.
- Det er videre fokus på likelønn ved rekruttering. Fastsettelse av lønn utover tariff avgjøres sentralt, slik at det er mulig å holde fast ved denne lønnspolitikken.
- Fokus på likelønn i lønnsforhandlinger, uavhengig av sentrale føringer. Dette gjelder stillinger på alle nivåer, fra assistenter, fagarbeidere, høgskole til lederavlønning. Typiske kvinnedominerte yrker har det ved lokale forhandlinger vært prioritert med lønnstillegg, for eksempel sykepleiere i 2017.
- Det gis et seniortillegg på kr 7.000,- per år for ansatte for aldersgruppen 64-66 år som ikke tar ut avtalefestet pensjon, AFP. (Forhandlet i år 2000, gjelder ikke lærere).
- Ansatte fra 60 år blir hvert annet år invitert til en kursdag, med blant annet informasjon om pensjonsrettigheter og andre temaer det er meldt interesse for. Neste seniorseminar er i april 2018.
- Nordre Land kommune etterstreber universell utforming av arbeidsplassene og tilrettelegging for arbeidstakere som er syke eller står i fare for å bli syke. Innvilger omsorgspermisjoner i stor grad, tilrettelegger for gunstig arbeidstid og stillingsstørrelser, fleksitid.
- Rutiner for intern varsling om kritikkverdige forhold, for eksempel mobbing og trakassering.
- Nedfelt policy for å hindre mobbing og trakassering i dokumentet Arbeidsgiverpolitikk og Etske retningslinjer.

Stillingsstørrelse og heltidskultur

I forhold til stillingsstørrelse har kommunen i 2017 fortsatt arbeidet spesielt rettet mot helsesektoren. Det har vært fokusert på ulike alternative arbeidstidsordninger og utprøving av slike for å øke stillingsprosentene hos den enkelte arbeidstaker og øke tjenestekvaliteten. Fremdeles gjenstår opprettingen av ressursenhet ved Landmo omsorg- og rehabiliteringssenter og utprøving av langvakter ved sykehjemmet, men ressursenhet er en prioritert oppgave for TO-leder Helse og Omsorg våren 2018. I Helse- og omsorg har gjennomsnittlig størrelse økt fra 64 % 01.01.2016 til 66 % høsten 2017.

Pr. 31.12.2017	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
	2016	2016	2017	2017
Gjennomsnittlig stillingsstørrelse fast ansatte alle stillinger	85,34 %	73,58 %	86,13 %	74,44 %
Gjennomsnittlig stillingsstørrelse sykepleier/spesialsykepleier*	88,6 %	78,5 %	77,76 %	81,38 %
Alle fagarbeidere, hjelpeiere, spesialhjelpepleiere, helsefagarbeidere	89,1 %	67,7 %	95,21 %	66,73 %
Alle assistent og pleiemedarbeider	59,1 %	53,5 %	50,24 %	52,35 %

*Nedgang i stillingsstørrelse hos mannlige sykepleiere skyldes rekruttering av menn i helgestillinger. Uten helgestilling er snittstørrelse for mannlige sykepleiere/spesialsykepleiere ca. 97 %.

Lønn

I lønnskapitlet hvor det er sentrale forhandlinger vil lønnsforskjeller i all hovedsak dreie seg om ulik ansiennitet og utdanningsnivå. Kommunen har derfor valgt å se på de lønnskapitlene hvor det kun er lokal lønnsdannelse, selv om det er mange ulike årsaker til lønnsforskjeller. Dette kan henge sammen med f.eks. type stilling, kompleksitet i stillingen, ansvar, resultater og kompetanse, slik at stillinger ikke er automatisk sammenlignbare.

Differanse gjennomsnittlig årslønn i prosent. Pr. 31.12.2017	
Lønnskapittel 5 (f.eks. ingeniører og ulike rådgivere, men ikke inkl. leger og psykolog)	Kvinner + 5,7%
Ingeniører	Kvinner + 1,2 %
Rådgivere (innen alle tjenesteområder og yrker)	Kvinner + 5,8%
Tjenesteområdeledere	Lik gj.snittslønn
Driftsenhetsledere	Kvinner – 2,64 %

Kjønnsbalanse på ledernivå

Kjønnsbalanse Ledernivå pr. 31.12.2017		Menn	Kvinner		Menn	Kvinner
	Rådmann og tjenesteområdeledere	50 %	50 %	Driftsenhetsledere	56 %	44 %

5 Etikk

Nordre Land kommune har nedfelt egne etiske retningslinjer, som gjelder både folkevalgte og ansatte i kommunen. Innen Helse og omsorg gjennomføres det kursing i fagetikk i samarbeid med nabokommuner. Vi ser at man stadig kommer opp i situasjoner med etiske dilemmaer, som viser at vi kontinuerlig må arbeide med temaet, noe vi også gjør gjennom f.eks. LEAN-prosesser. Etikk er også diskusjonstema innen de ulike fagområdene på flere arenaer, for eksempel ser vi at etikk naturlig inngår som tema i prosjektarbeid og utviklingsarbeid i tjenesteområdene. Nordre Land kommune er med i klinisk etisk komite sammen med nabokommuner, hvor etiske problemstillinger kan meldes inn for drøfting og veiledning.

6 Internkontroll

Internkontroll – eller egenkontroll – kan i vid forstand defineres som kommunens egne organers og rådmannens kontroll med at kommunens virksomhet skjer i samsvar med lover og regler og lovlig fattede vedtak. Dette til forskjell fra ekstern kontroll utøvd av for eksempel statlige myndigheter, pressen, med flere. Internkontrollen har mange aktører - kommunestyret, kontrollutvalget og rådmannen.

Det er rådmannen som etter kommuneloven § 23.2 har det daglige ansvaret for å etablere og følge opp internkontrollen, og skal etter loven ha «betryggende kontroll», men alle folkevalgte og ansatte bør samtidig føle et ansvar for dette.

I Nordre Land kommune er det innført kontrolltiltak med regler og rutiner for oppfølging og rapportering. Noen av de viktigste er:

Kommunestyret: Årsmelding, årsregnskap, periodisk rapportering (økonomi), saker oversendt fra kontrollutvalget, reglementer.

Kontrollutvalget: Årsregnskap (og årsmelding), forvaltningsrevisjonssaker, enkeltsaker.

Rådmannen: Avviksrapportering – på virksomhetsnivå, HMS-rapportering.

Enhetene må rutinemessig rapportere sin aktivitet med internkontroll i kvartalsrapportene. Det gjennomføres, etter rådmannens vurdering, generelt mye godt internkontrollarbeid i de ulike enhetene i kommunen. Det jobbes kontinuerlig med etablering og vedlikehold av systemene, etablering og gjennomgang av rutiner og prosedyrer, ROS- (RisikoOgSårbarhets-) analyser, kompetanseheving på området og mye mer.

2017 har vært et år med stort fokus på internkontroll og rutiner i Land barnevernstjeneste. I forbindelse med tilsyn fra fylkesmannen i 2016, fikk barneverntjenesten 89 % avvik. Det har gjennom hele 2017 vært rapportert om avvik og fristbrudd. Dette har blitt fulgt tett opp av tjenesten og Fylkesmannen. Etter hvert ble det bedre oversikt og kontroll og mange avvik har blitt lukket.

Tjenesteområde Helse og omsorg har hatt utfordringer i tjenesten, og har hatt alvorlige avvik knyttet til HMS. Avvikene er fulgt tett opp og tiltak er iverksatt. Enheten har også hatt noen alvorlige avvik knyttet til medisiner. Avvikene er gjennomgått og lukket.

Barnehage har hatt fire alvorlige avvik i 2017, mens Tjenesteområde Grunnskole hadde to alvorlig avvik. Det ble iverksatt tiltak for å lukke avvikene.

Tjenesteområdet samfunnsutvikling har hatt et alvorlig avvik i 2017. Avviket ble lukket.

NORDRE LAND
KOMMUNE